

ACC. N:R M. 14180:1-14.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Fabian Healdson, Väckelsång*
Härad: *Konga* Berättare: " " "
Socken: *Väckelsång* Berättarens yrke: *lantbrukare*
Uppteckningsår: *1956* Född år *1894* i *Väckelsång*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Religiösa inslag i heminredningen. s. 1-14.

LuF 106.

ACC. N:R M. 14180:1.

Religiösa inslag i heminredningen.

Under åren 1910-1920 fanns nog knappast något hem där man ej hade sådana där broderiarbeten man kallade väggbonader. Många av dessa bonader hade religiösa motiv, bibelspråk eller religiösa tänkespråk, vanligen inramat med en stiliserad blomsterkrans. Dessa väggbonader kunde finnas även i hem där man ej var så kyrkligt sinnade, men de voro naturligtvis mera vanliga i religiösa hem. Många fria religiösa samfund har ej förekommit eller fått någon anslutning i Västerås socken, utan man har där källt sig till statskyrkan. Sådana väggpyrnader blevo vanliga, när affärerna började tillhandahålla uppbitade broderiarbeten och när man kunde skaffa sådana från postorderfirmor, såsom t.ex. från Ahlen och Holm, Insjön.

9/1-57
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kup 106
1.

På kyrkliga sällsammingsauktioner kunde man insåpa färdiga bonader med religiösa motiv. "Den gode herden" var ett vanligt förekommande motiv. Det var många olika religiösa inskriptioner man kunde få se på sådana väggbonader, såsom t. ex. "Vår dig ödet stormar nå, låt din blick mot höjden gå" och "Gud är kärleken" eller "Förtro dig åt Gud i varje nöd". För barnen kunde man läsa:

"Gud som harer barnen kär,
se till mig som liten är".

Numera äro dessa broderiarbeten mycket sällsynta i hemmen, de menas vara gammalmodiga och smoderna.

Före dessa broderade väggbonader på tyg, och alltså äldre än dessa, voro insamade tryckta planscher rätt vanliga. Ett bibelspråk eller ett religiöst kärlekspråk upptog bavlans mitt.

Ett exempel på sådant: "Herren är min herde, mig skall intet fattas". På tavlan kunde också finnas bilden av en ängel eller ett kors, eller en blomsterkrans i färg. "Kristus med Lönnkronan" var en mycket vanlig tavla i många hem.

Det var en tid man på marknaderna kunde köpa tavlor av glaskinn. De hade övermålats på baksidan med en färg, vanligen svart, och i färgen hade lämnats öppningar för en religiös text eller bild. Bakom öppningar i färgen hade lagts olika färgad staniolpapper, som lyfte på framsidan av tavlan. Ett bakstycke av papper var klisterat öses.

De allra äldsta såggsnyddarna med religiösa motiv äro de s.k. julabrev på papper, och de äro troligen från 1800-talet mitt och kommo i till användning in på 1900-talet.

Det var oftast bibliska bilder i svarttryck,

som tydligen färglagts för hand. Pådana motiv som uppvecklaren minnes är: "Abraham skall offra Isak" och "Israeliterna i fångenskapen i Babel" m. fl. Dessa pappersark, de voro of inramade, sattes endast upp som prydnad över julhelgen.

Tablor med religiösa motiv färdiga i Tyskland voro mycket vanliga under senare hälften av 1800-talet. Bilden av Korståelsen och Jesu begravning kunde man se på väggarna.

En tavla som bibehållits in på 1910-talet är "Hämmiskans ålder", den s. k. ålderstrappen.

Från födelsen till hundra år var en liten bild för var tionde år, och dessa bilder voro ordnade som en trappa. Från födelsen till femtio år gick trappan uppåt men sedan neråt till hundra år. I mitten av tavlan var en större fristående bild. För var tionde år

ACC. N:R M. 14180:5.

fanns en liten vers. Tavlan var olika för
män och för kvinnor. På tavlan med
mannens åldrar var en bild av syndafallet
och under de små trappstegbilderna
följande versar:

10 år.

Om tioåring glad han står
I lifrets första ljusa vår.

20 år.

Vid tjugo år en yngling skön
Om kärlek ber sin varma bön.

30 år

Vid trettio med hemmet tycka
Hans lefnad barn och maka smycka.

40 år

När fyratior är han hunnit
Sin strävans mål han stolt har hunnit.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5.

5.

ACC. N:R M. 14180:6.

50 år.

Vid femtio, på sin banas höjd,
Han vågar lifvets sorg och fröjd.

60 år.

Vid sextio vägen redan lutar
Dit ned, där lifvets vandring slutar.

70 år.

På stafven stödd, med gråa hår,
Han räknar sina sjuttio år.

80 år.

De åttio årens börda pressa
Allt djupare hans hvita hjärna.

90 år.

En nittioåring, lam och böjd,
Knappt minnet har av lifvets fröjd.

100 år.

Och så, när hundra år förflutit,
Ditt öga han i dödsömn slutit.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

6.

På mannens bauta finnes ingen vens vid
 bilden av födelser. På bauta med kvinnans
 åldrar finnes den.

Födelser.

En ängel Gud med barnet sänder
 Övert dess befrade såg sig vänder.

10 år.

Tid tio år i lek den lilla
 är fri från sorg och syndens villa.

20 år.

Till tjugo snabbt den tid förrinner.
 En ungdom för sin älskling brinner.

30 år.

Och hustrun som till trekkio nått
 är rik av modersfröjdens lott.

40 år.

Hon är, när fyratio flytt,
 I barnens tycka ung på nytt.

ACC. N:R M. 14180:8.

50 år.

Vid femtio, hon som mormor ser
På dottersonen kärligt ner.

60 år.

Vi sextio, ännu glad och frägen,
Hon skrider nedåt befnadsvägen.

70 år.

Och hemmets forna lycka när
En mormorsmor vid sjuttio är.

80 år.

Här åttioårig, svag hon bliver,
En sonson stöd åt henne gifver.

90 år.

Hon länkar trått och silverkänig,
På sista resan, nittioårig.

100 år.

Och kommer så de hundra till
I Herrens namn, blott dö hon vill.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8.

8.

I Lokskåpens glasdörrar brukade man
bakom rutorna sätta bibliska planscher.
De brukade vara tyska från Druck Verlag u.
Eigentum v. O. G. May, Johne, Frankfurt a. M.

I äldre tid hade man vid ett barns död
som prydnad på kistan en krans eller krona.
Dessa hade man sedan upphängda i hemmet
som minne av den dode i ärtionde eller iertionde.
På ett papper var texten den dödes namn och en
minnessvers. Här är en sådan från 1860-talet.

Ida Maria Johans Dotter

Vår befnads tid har blomman Lazar,
och snart vi höra dödens bud,
låt os då räkna våra dagar,
och vandra vifligen för Gud,
då tar man sista steget nögd
som leder os til Himmels Fröjd.

I grannsocknen Tingväs bodde under 1800-talets senare hälft och början av 1900-talet en målare Peter Daniel Karlsson, även kallad Flyt eller Flylamålaren. Han målade tavlor i olja, och han utförde även oljemålningar på duk med bibliska motiv, t.ex. Kristus med brödet och kalcken. Hans tavlor var vanligen rätt stora och höllna i mörka färger. I några hem finnes ännu hans tavlor. Målare Karlsson var nog något mera än vanlig allmogemålare, man kan kanske säga konstnär. Han utförde också kyrkomålningar.

Omkring år 1910 började fotografiska firmor ha ombud, som upptogs beställning på en större tavla med fotografier av kyrkans exterior och interior i mitten och omgivret av pastoratets präster. Det var ej bara de samtida prästerna utan även de

präster som hänggjort i pastoratet långt tillbaka i tiden, vilka man haft bilder av. På den tavlan hade man då i nästan varje hem, och den tavlan var upphängt långt fram i rummet, på förnämsta platsen.

Senare har det kommit fotografier och sålt enstaka bilder av präster, snarare förstoringar, men dessa blev ej så allmänna som den först nämnda tavlan.

Kristusbilder i gips har varit mycket sällsynta, men har förekommit i något hem och det har då varit Thorvaldsens Kristusstatyett, som ställts långt fram i rummet på en bänk eller chifferje.

11. Senare familjebiblar har ej varit så vanliga fler i tiden, det är först fram på 1900-talet sådana inköpts, och det har sannligen skett genom orderupptagare från förlagen.

Den en större bibel har funnits i nästan varje hem sedan långt bort i tiden, från 1700-talet och 1800-talet. På sådana biblar var ibland fina mässingbeslag och knäppen. I denna bibel stod alltid ägarens namn och årtal när den inköpts. Denna bibel ägs av o.s.v. Familjemedlemmarnas hade också infört. På försättsbladen har man gjort inskrifningar om födelser och dödsfall i familjen. Ibland kunna sådana anteckningar återfinnas även i andra religiösa böcker från äldre tid. Upptecknaren äger en bok där den första anteckningen om födelse skedd år 1724.

Vigsel och dop skedde vanligen i prästgården förr i tiden, men särskilt skorslagens vigslar och dop kunde förrättas i hemmen i förening med gästabud.

På vigsel i hemmet gjordes brudpallar, som kläddes med rött tyg. Framför prästen ställdes ett mindre bord och på detta sattes tre eller fyra ljusstakar med ljus, som skulle brinna under vigselakten. Brudpallarna stodo framför bordet. Antingen vigseln skedde i hemmet, i kyrkan eller prästgården, så pryddes alltid bröllopsgården med en ärebåge framför huset.

På föreningsdagen i hemmet ställdes också ett mindre bord framför prästen med den förnämsta skål eller fat hemmet ägde som dopskål.

Man har haft och har ännu en del krukväxter med bibliska namn. Den vanligaste av alla är Kristi bloddroppar (*Euchia hybrida*), och andra äro Kristi korsblomma (*Passiflora coerulea*), Kristi förnekrona (*Euphorbia splendens*) samt flera arter vandrande jude (*Tradescantia*).

En omtyckt teukväxt har varit och är ännu
Pellekensstjärna (*Campanula isophylla*).

Arms skågg (*saxifraga sarmentosa*) har också
förekommit men mera sällsynt. På senare tid
har slösa stensålar kommit. Att det är någon
särskild mening eller innebörd med dessa
växter är väl mindre troligt.

Bruket att tända adventsljus är en
nykommen sed. Den började först på 1940-
talet. Likadant är det med adventstjärnor,
som också kommit omkring år 1940.

De benämnes vanligen julastjärnor, ty
de får hånga julen över.